

Harboøre Kirkegaard.

Harboøres Seværdighed er *Kirkegaarden*. Ikke fordi den er saa smukt beplantet og anlagt, – paa et saa udsat Sted som her og i saa haardt et Klima trives kun forholdsvis robuste Planter, og Egnen indbyder ikke til pretentiøse Anlæg. Kirkegaarden er Harboøres Seværdighed paa Grund af sine historiske Minder, – de synlige Mindesmærker over Gravene, de usynlige Minder om dem, der ligger under Mulde. Den er de store Katastrofers Kirkegaard mere end nogen anden af Vestkystens Landsbykirkegaarde, og det er dette, der gør den til Harboøres Seværdighed. Det er ogsaa det, der har foranlediget Fremkomsten af nærværende, – til Vejledning for den, der besøger den tavse Kirkegaard, og til Oplysning for, hvem der interesserer sig for stedlige Forhold saavel som for den kulturhistoriske Side af vore Kirkegaarde i Almindelighed. Harboøre Kirkegaard fortæller en af de interessanteste Sognehistorier, der gives.

Harboøre Kirkegaard ligger, som det er almindeligt paa Landet, omkring Kirken, der i Aaret 1910 er bleven opført i ny og større Skikkelse. Det enkle Indgangsparti ligger midt for Taarnet, og straks inden for Vestmuren om Kirkegaarden har Gartner Johan Johansen for omved 10 Aar siden plantet et Læbælte, der nu giver udmærket Læ, hvorved det er bleven muligt at plante noget mere ømtaalelige Planter paa Gravene, og hvorved Kirkegaarden ogsaa har faaet et hyggeligt Præg.

Umiddelbart indenfor ligger tilvenstre en Samling interessante Grave, – fornemmelig Grave, der gemmer Støvet af ilanddrevne, i de fleste Tilfælde identificerede, Sømænd. Størst af disse Grave er den, der rummer Ligene af 25 tyske Marinesoldater, der omkom under Verdenskrigens sidste Faser. Der fortælles herom i Kirkebogen, at en Ministryger en Juliaften i 1918 løb paa en Mine; Besætningen bjergedes over paa en Torpedobaad, men allerede næste Morgen ministødte ogsaa denne, og der var nu ingen Redning for de to Skibes Besætninger, hvoraf de 25 i de næstfølgende Dage drev i Land paa Harboøre Strand og andre fandtes i de nærmeste Klitsogne. Elleve af dem genkendtes, og deres Navne staar paa det Mindesmærke, som den tyske

Harboøre Kirkegaard. Radering af Axel Holm, 1909.

Indgang til Harboøre Kirkegaard. Foto 1927.

Regering rejste her, og enkelte af dem har yderligere faaet et privat Kors fra deres Familie. Men 14 af dem forblev ukendte.

Tæt herved tilvenstre ligger flere andre Grave, der rummer militære eller maritime Personer. Der ligger saaledes en ung tysk Løjtnant, Søn af en Præst. Skæbnen har villet, at denne unge Mand blev skudt ned fra sin Zeppeliner under et Togt ved Ostende, og Bølgerne bar hans Lig helt op til Stranden ved Harboøre, og ved hans Side ligger der en Hollænder og en Englænder, der i samme Periode fandt deres Død paa Vesterhavet. Alle har de faaet et Mindesmærke, som er typisk for den Nation, de tilhørte, – Englænderen saaledes en af de karakteristiske Tavler med Indskriften: „Known unto god“. I dette Dødens internationale Broderskab hviler ogsaa tre Russere, der dræbtes ved den russiske Fregat „Alexander Newsky“s Stranding den 25. September 1868, og over dem er der sat et Monument, som er typisk for Halvtredsernes Skik i Danmark. Vedbend, Buksbom, en enkelt Rose og Ambrabuske dækker Gravene.

Fra disse Grave gaar vi lidt imod Syd. Her finder vi den store Fællesgrav for de under Landingsforsøget den 21. November 1893 forulykkede Fiskere. Her ligger de Side om Side, de 26 Fiskere, under det fælles Græstæppe. En Rosenranke snor sig omkring Graven, og efter en Indsamling Landet over tilvejebragtes Midler ikke blot til at lindre den øjeblikkelige Nød i Hjemmene, men ogsaa til at rejse de forulykkede et Mindesmærke. Det oprindelige Mindesmærke er i de senere Aar erstattet med et aneligere (se Ill. S. 6), og det gamle er brugt til Mindesmærke over de ilanddrevne, ukendte (se Ill. S. 6). Herude paa det ny Stykke Kirkegaard ligger foreløbig tre–fire saadanne Grave, og med et nyt Relief udført af Billedhugger Thorvald Westergaard, Lemvig, og med en ny forjættende Indskrift er det et værdigt Minde over de ukendte, sigende:

Tavse og ukendte kom de til Land,
deres Navne dog vides paa Evigheds Strand.

Aab. 20, 11-15.

Syd for Kirken ligger endnu to Grave, der vidner om Harboøres Katastrofer. Den yngste af dem er den, som rummer 26 Mand fra „Liløre“s Redningsbaad, der forulykkede under saa tragiske Omstændigheder den 25. Januar 1897, da man vilde redde Besætningen fra 2 Fiskerbaade, som ikke kunde lande i det haarde Vejr. Dan-

Øverst: Ligkappellets Indre (Kalkmaleri af C. L. Toft).

Nederst tv.: Mindesmærke over Ofrene i Katastrofen den 20.-21. November 1893.

Nederst th.: Mindesmærke over de ilanddrevne ukendte („Strandvaskere“).

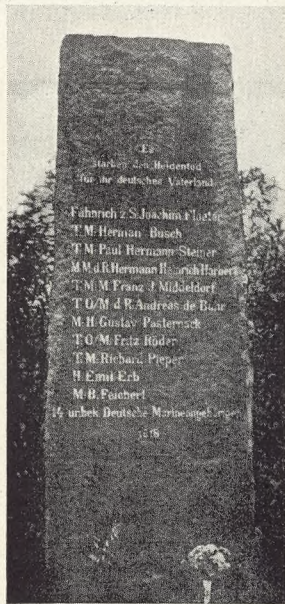
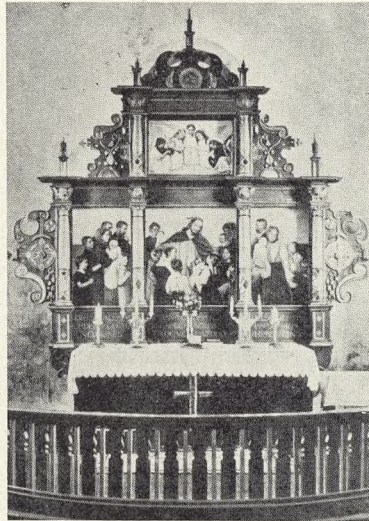
ske Mænd, Kvinder og Børn, traadte ogsaa her hjælpende til, og da Nøden i de faderløse Hjem var lindret, kunde man anvende et Beløb til at rejse det store Mindesmærke over Gravene.

Den anden Grav er den ældste af Harboøres Fællesgrave, og den stammer fra

Øverst: Indre af Harboøre Kirke.

Nederst tv.: Mindesmærke over Hollændere.

Nederst th.: Mindesmærke over de dræbte fra „Alexander Newsky“.

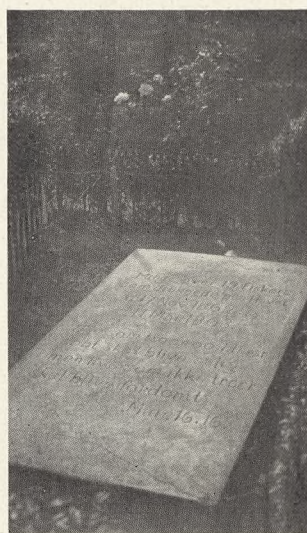

1862–63, hvor to Baadelag, Søren Kirks og Anders Vrists, ialt 19 Fiskere, kændrede henholdsvis den 17. November 1862 og 11. Maj 1863. En simpel Plade er støbt over disse Grave, bærende en kort Indskrift med et Skriftsprog, og Graven prydes ikke af nogen Blomst, – den ser saa forladt ud, som den ligger der mellem det høje Græs og de andre hækhegnede Grave. Men de Døde er ikke glemt for det, – inde i Kirken hænger der en Tavle, som bærer Navnene paa de to Baadelags forulykkede Fi-

Øverst: Altertavle af Maleren Axel Hou.

Nederst tv.: Monument over de 25 tyske Marinesoldater fra Ulykken i 1918.

Nederst th.: Monument over Redningsmandskabet fra „Liløre“, kændret den 25. Januar 1897.

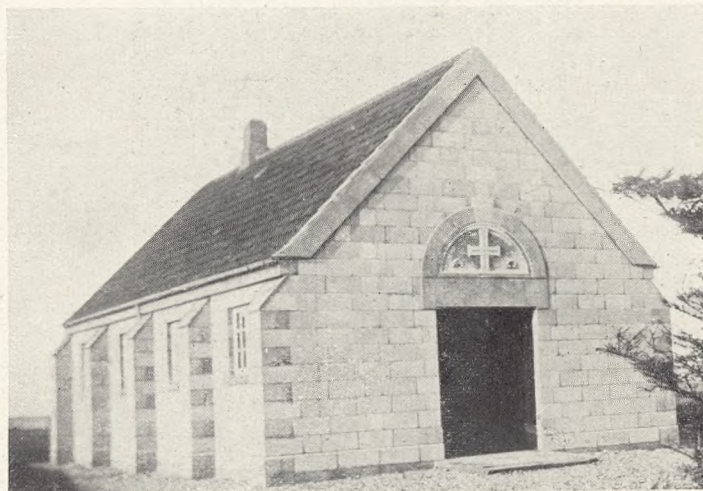
skere, – Anders Vrists tæller 11 Mand, hovedsagelig ældre Fiskere, der efterlod sig 9 Enker og en Skare paa 25 Børn; Søren Kirks var mest unge Mænd, 8 ialt, der efterlod sig 2 Enker og 2 Børn.

Foruden disse Fællesgrave og Grave for de Fremmede er der paa Harboøre gamle Kirkegaard naturligvis ogsaa mange Grave for tidligere Beboere, til hvem Døden ikke kom i en Katastrofe. Der staar her Mindesmærker, som fortæller om stærke Slægts-

Øverst: Mindesmærke for de tyske Marinesoldater fra 1916.

Nederst tv.: Relief paa Mindesmærket over de forulykkede fra 20.–21. November 1893.

Nederst th.: Mindetavle over de forulykkede fra 1862–63.

traditioner, og som bærer Navne med lokal Klang, baade i Henseende til Slægt og Egn. Langer, Rønn, Vrist, Knopper og Stausholm er ikke blot Slægtsnavne, men ogsaa Navne paa Sognets Smaabyer, og Mollerup og Kirk er ogsaa Navne med god Klang paa Egnen. Størst og anseligst er Graven for Telefondirektør Kirk, – her smelter Gravstedsanlæg og Monument sammen paa en smuk Maade.

De store Katastrofer gjorde det ønskeligt at have et Kapel, og i Aaret 1920 opførtes da et saadant efter Tegning af kgl. Bygningsinspektør K. Warming. Skønt Materialet dertil var saa uædelt, som det kunde være, idet det bestod af Beton, der er støbt i Kvadre, maa det siges, at Bygningen desuagtet har faaet et tiltalende Præg, og Cementkvadrene kan godt faa En til at tro, at Materialet er af en ædlere Art. Bedst er dog Kapellets Indre, et lyst og venligt Rum, hvis „Kor“ paa en ypperlig Maade er bleven prydet, bl. a. med tre gamle Gravliggerstene, tildels forsynet med ny Indskrift, saaledes bærer den ene følgende Indskrift:

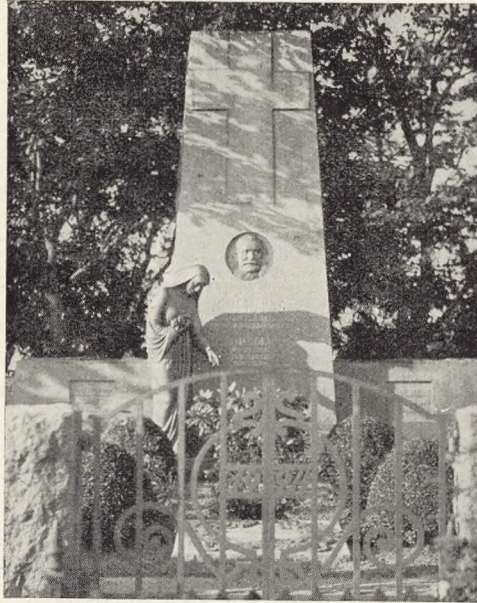
Vort Jordeliv er trangt og farligt,
Men Maalet er Jerusalem,
Og Kristi Brud, som vandrer varligt,
Skal snart faa Lov at komme hjem.

Endvidere er der i „Koret“ et Kalkmaleri, udført af Maleren C. L. Toft, forestillende Opstandelsens Engel, der vælter Stenen fra Graven, over hvilket Motiv der staar: „Jeg er Opstandelsen og Livet“ (se Side 6).

Kirken er ogsaa et Besøg værd. Det er allerede nævnt, at der i Kirken hænger en Tavle for de forulykkede Baadelag; men bag Koret vidner en beskeden versificeret Indskrift om, at Kirken er udvidet paa Bekostning af nogle Børnegrave. Der staar:

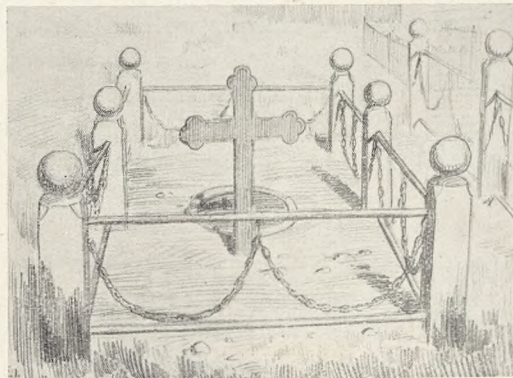
Herunder dette Alter og Kor
hviler i Række fra Syd til Nord
trende Børn af Stedets Præster
og saa det fremmede Barn fra Manchester.
„Lærer de smaa Børn at komme til mig; thi Guds Rige
hører saadanne til“.

Ligkapel (Arkitekt K. Warming).

Herefter følger Navnene paa de tre Præstebørn og den lille 2-aarige Pige, hvis Lig drev i Land fra „Arctic“s Forlis den 4. Oktober 1860.

Kirkerummet er enkelt og stilfuldt; meget betagende er den smukke Altertavle, der 1910 udførtes af Maleren Axel Hou, og hvis ypperlige, realistiske Gengivelse af et bibelsk Motiv (Jesus velsigner de smaa Børn) med Anvendelse af Almuetyper i deres Dagligdragt fra det stride Vestjylland, giver det bibelske Motiv en fortrinlig Udformning og en virkelighedstro Mening.

Øverst: Gravsted og Monument for Telefondirektør Kirk (Billedhugger E. Ølsgaard).
Nederst: Gammelt Gravsted, tegnet af Emil Jürs, efter et Fotografi fra 1927.